

werd het door Michel Vermote beschreven en ontsloten. Het archief werd afgescheiden van dat van zijn vader, waarvan de inventarisatie vorig jaar werd afgewerkt.

Het archief van Anseele jr. bevat 505 nummers, opgeborgen in 36 archiefdozen, bestrijkt de periode 1908-1980 en is vrij toegankelijk. Een omvangrijke collectie plattegronden van openbare werken in de stad Gent, waarvan het grootste deel dateert uit de Tweede Wereldoorlog, en zijn persoonlijke bibliotheek, werden afgescheiden.

- 1 In 1973 bracht *Humo* een corruptieschandaal aan het licht bij het beheer van het patrimonium van de Regie voor Telegraaf en Telefoon (RTT), de toenmalige openbare telefoonmaatschappij van België. Opdrachten werden niet meer openbaar aanbesteed, maar steeds aan hetzelfde bedrijf toevertrouwd in ruil voor bijdragen aan het verkiezingsfonds van de BSP. Daarnaast werd het onderhoud uitbesteed aan een bedrijf waarvan gezinsleden van de administrateur-generaal van de RTT en de bevoegde staatssecretaris aandeelhouder waren.
- 2 De bevoegdheid over de (tele)communicatie was in die periode onlosmakelijk verbonden met het departement Verkeerswezen.
- 3 Magnel werd op 15 september 1889 in Essen geboren. Hij behaalde in 1912 zijn diploma van burgerlijk ingenieur aan de Gentse universiteit. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werkt hij voor het Engelse bedrijf Somerville D.G. & Company. In 1919 koos hij voluit voor een wetenschappelijke carrière aan de universiteit in Gent, waar hij les gaf aan onder meer de latere minister Anseele. Magnel had een bijzonder groot aandeel in de ontwikkeling van het gewapend beton en het spanbeton in België en het buitenland en stichtte in 1934 het Laboratorium voor Gewapend Beton, dat later zijn naam kreeg.
- 4 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00378, Verslag over een voorstel voor betonnen toren van 475 meter, 08/10/1954.
- 5 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00378, Verslag van professor Magnel over de toren van 475 meter, 18/10/1954.
- 6 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00378, Brief van Victor Bodson, minister van Transport van Luxemburg, aan Edward Anseele, minister van Communicatie, 09/02/1955.
- 7 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00379, Nota van JL/LR over de bouw van een telecommunicatietoren, 25/04/1954.

- 8 Zie voor een meer architecturale benadering van het torenproject: Stefanie VAN DE VOORDE, *Bouwen in beton in België (1890-1975). Samen spel van kennis, experiment en innovatie*, UGent, doctoraat, 2011, pp. 377-388.
- 9 Zie: nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_hoogste_gebouwen_ter_wereld (laatst geraadpleegd op 5 november 2013). Gezien de huidige internationale wedren mag ervan uitgegaan worden dat deze lijst de komende jaren voortdurend zal worden aangepast.
- 10 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00382, Verslag van het college van experts aan minister Anseele, 25/02/1956.
- 11 Geodesie is de wetenschap die zich bezighoudt met het bepalen van de grootte en de vorm van een gedeelte van het aardoppervlak.
- 12 Félix RIESSAUW, Gustave Magnel. In: *Liber memorialis*, Gent: Rijksuniversiteit Gent, 1960, pp. 364-365. SECO was door professor Eugène François en hemzelf in 1934 opgericht.
- 13 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00136, Brief van G. Magnel aan E. Anseele, 21/04/1955.
- 14 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00382, Bijlage 8 bij het verslag van de Commissie van Experts, 01/1956. Tegenwoordig de Brussels Golf Club aan de Terhulpensesteenweg.
- 15 Jean Prolo, 09/04/1955.
- 16 R. DESCHEPPER, Polémique autour d'une tour. In: *Toute la Radio*, Edition Belge, supplement pour mars-avril 1955, pp. 1-2.
- 17 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00379, Brief van A.L. Rorive, diensthoofd HF van de NIR, 06/1955.
- 18 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00379, Verslag over een onderhoud met professor Magnel, na een bezoek aan Moens. Niet gedateerd. Opvallend is dat Moens de Fernig in 1959 voorzitter van Fabrimetal werd.
- 19 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00379, Brief van P. Fontaine aan L. Ros, kabinetschef minister van Communicatie, 21/03/1955.
- 20 Jean Prolo, 09/04/1955: vanuit 'linkse' hoek werd ook uitgehaald naar de christendemocraten, die zich tegen de toren zouden verzetten omdat het idee vanaf het kabinet van een socialistisch minister (i.e. Edward Anseele jr.) werd aangestuurd.
- 21 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00382, Bijlage bij een nota aan de raad van ministers, 02/1956.
- 22 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00378, Uittreksels uit *L'Art de la Fugue*, verschenen in *Ateliers*, 02-03/1955.
- 23 Amsab-ISG, archief Edward Anseele jr., nr. 476, 00360, Brief van R. Hamaide aan E. Anseele, 30/03/1956 (met doorslag brief aan A. Van Acker).
- 24 *France-soir*, 27-28/02/1955.

COLLECTIE

RITA CALCOEN, collectiemedewerker, Amsab-ISG
RIK DE CONINCK, archivaris Amsab-ISG

Fotocollectie over de voedselbedeling in Brussel tijdens de Eerste Wereldoorlog

Uit het archief van Camille Huysmans

In het archief van Camille Huysmans, dat in volle verwerkingsfase is, troffen we een interessante reeks foto's aan van de voedselbedeling in Brussel vlak na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. In het archief bevindt zich ook een gedetailleerd verslag uit 1915 van Marcel Castiau over de werking en praktische organisatie van het Centraal Hulp- en Voedselcomité in de Brusselse agglomeratie. Op basis van dat verslag geven we duiding bij een selectie uit de reeks foto's.

Honger in bezet België

Iedereen weet het intussen wel: honderd jaar geleden, op 4 augustus 1914, viel het Duitse leger België binnen. De veroveringstocht verliep aanvankelijk vlot. Al op 14 augustus 1914 vaardigde de regering onder leiding van de katholieke minister Charles de Brocqueville een Koninklijk Besluit uit dat de lokale besturen verantwoordelijk stelde voor de bevoorrading van de bevolking. De gemeentebesturen moesten het aanwezige voedsel opeisen of hun eigen budget aanspreken om extra voedsel aan te kopen. De meeste gemeenten waren echter niet opgewassen tegen die taak. Er was ook gewoon te weinig voedsel. De voedselschaarste vormde sinds het begin van de bezetting het grootste probleem. Als bezet gebied werd ons land getroffen door de Britse economische blokkade tegen Duitsland. De invoer van levensmiddelen stopte en de binnenlandse productie was lang niet voldoende om het dichtbevolkte land te voeden. De op-eisingen van de Duitsers deden de voorraden zienderogen slinken.

Het belangrijkste hulpcomité was het Brussels Centraal Hulp- en Voedselcomité, dat eind augustus 1914 werd opgericht. De industrieel Ernest Solvay en Brusselse burgemeester Adolphe Max vroegen financiële steun aan de twee grootste bankinstellingen van de hoofdstad, de Société Générale en de Nationale Bank, die hun medewerking toezegden. De plaatselijke comités, die moeilijk het hoofd boven water konden houden, vroegen op hun beurt hulp aan het Brussels comité. Maar al vlug bleek dat er een nationale structuur nodig was.

Op 29 oktober 1914 werd het Nationaal Hulp- en Voedingscomité (NHVC) opgericht met vertegenwoordigers van elke provincie. Het groeide uit tot de motor achter de hulpverlening in België. De dagelijkse leiding was

in handen van Emile Francqui, topman van de Société Générale en een zeer ondernemend bankier. Het bestond uit twee grote afdelingen, een eerste voor voedselvoorrading en -verdeling en een tweede voor hulpverlening aan vluchtelingen, daklozen, werklozen en oorlogswezen. Het comité telde ongeveer 125.000 medewerkers.

Voor de aanvoer van de voorraden en voor het afdwingen van Duitse garanties dat het voedsel niet zou aangeslagen worden door de Duitse bezetter, was een neutrale partner noodzakelijk. Markies de Villalobar en Brand Whitlock, beiden ambassadeurs, namen die taak op namens Spanje en de Verenigde Staten. In 1915 sloot Nederland zich daarbij aan. De voedselvoorraden zelf werden in het buitenland verzameld door de Commission for Relief in Belgium (CRB). Die organiseerde de aankoop van levensmiddelen in de VS en het transport naar Europa. Het Nationaal Hulp- en Voedingscomité regelde, via een uitgebreid netwerk van provinciale en lokale comités, de distributie in België zelf. De Britse regering weigerde aanvankelijk voorraden aan België te leveren. Herbert Hoover, de voorzitter van het CRB (en latere Amerikaanse president), overhaalde echter de neutrale overheden om de invoer van levensmiddelen te verzekeren en de totale uithongering van de bevolking te verhinderen.

Harde tijden

In het najaar van 1914 liep de economische bedrijvigheid van het land met bijna 40 procent terug en zakte rond 1915 naar het nulpunt. Het Nationaal Hulp- en Voedingscomité probeerde aan de ergste noden tegemoet te komen. Het organiseerde niet alleen de voedselbedeling, maar gaf ook financiële bijstand, kledij en brandstof en ondersteunde talrijke liefdadig-

heidsinitiatieven. Die hulp zorgde ervoor dat een aantal mensen niet noodgedwongen in Duitsland moest gaan werken.

Niet alleen werklozen en de behoeftigen hadden het moeilijk, ook de koopkracht van diegenen die nog een inkomen hadden, ging voelbaar achteruit. De Duitse opeisingen, de woekerprijzen op de zwarte markt en het hamsteren van levensmiddelen leidden tot aanzienlijke prijsstijgingen. Steeds meer mensen moesten een beroep doen op openbare steun. In sommige gemeenten leefde meer dan 70 procent van de bevolking van de dagelijkse soepbedeling.

Niet alleen armen, zieken en bejaarden, maar ook werkende arbeiders vroegen om ondersteuning. Beroepsgroepen zoals winkeliers (lege stocks), ambachtsslui (gebrek aan grondstoffen) en kleine spaarders (getroffen door de inflatie) die nog nooit van steun afhankelijk waren geweest, stonden aan te schuiven in de rij. Ongeveer 40 procent van de Belgische bevolking maakte in 1917 gebruik van de soepbedeling. Die werden georganiseerd in 74 procent van de Belgische gemeenten, met als zwaartepunt de steden en de industrieregio's.

Wie meer wil lezen over voedselbedeling tijdens de Eerste Wereldoorlog raden we zeker het boek aan van Giselle NATH, *Brood willen we hebben! Honger, sociale politiek en protest tijdens de Eerste Wereldoorlog in België*, Antwerpen: Manteau, 2013, 316 pp.

'Hulp was klassegebonden. Aan de ene kant waren er de kale soepkantines voor de armen. Aan de andere kant de *restaurants économiques* voor de burgerij.' (uit: Giselle NATH, *Brood willen we hebben! Honger, sociale politiek en protest tijdens de Eerste Wereldoorlog in België*, p. 97)

Goederen werden vanuit Rotterdam verscheept, kwamen toe in de grote hangar van de Compagnie des Installations Maritimes in Brussel en werden verder verdeeld naar magazijnen, die elk hun eigen boekhouding en een strenge reglementering qua stockage en inventarisatie hadden.

De grote hal van het postbedrijf Messageries Van Gend aan de Henegouwse Steenweg in Brussel werd het centrale soeppunt. Om 25.000 liter soep per dag te produceren werd er vanaf twee uur 's nachts in twee shiften gewerkt. De verschillende verantwoordelijken zorgden voor de aankoop van vlees en groenten, aardappelen, ajuin, brood en andere levensmiddelen.

Linksboven:
De kookruimte van de Messageries Van Gend.
(Amsab-ISG, Gent)

Linksonder:
De soepketels worden ingeladen in de Messageries Van Gend. (Amsab-ISG, Gent)

Boven:
In Laken werd de soep klaargemaakt in een leegstaande fabriek in de Tollenaerstraat.
(Amsab-ISG, Gent)

De verdeling van brandstoffen werd georganiseerd door de Administration des Hospices et Secours de la ville de Bruxelles. 17.000 huishoudens kregen elk 40 kilo kolen per week, en dat zowel voor het bereiden van voeding als voor de verwarming ('0,50 cent voor 40 kilo, gratis was de uitzondering'). De kolen werden vervoerd via het kanaal van Charleroi en verder verdeeld over vier depots in Brussel: de oude gevangenis van de Minimenstraat, de Pachécolaan, het meisjesweeshuis (Quartier Nord-Est) en het slachthuis (Anderlecht).

Boven: Een van de vier kolendepots in Brussel. Het meisjesweeshuis in de Quartier Nord-Est. (Amsab-ISG, Gent)

In augustus 1914 werd al een linnendienst opgestart door de Union patriotique des femmes belges. Het waren vooral vrouwen die de kledij naaiden, breiden en haakten. Vanaf 1 november 1914 was er een kledingmagazijn in het Zomerpaleis in Brussel. Daar werden zowel tweedehands- als nieuw gemaakte kleren gesorteerd en verdeeld. Voor het herstellen van de kledij werd een beroep gedaan op werklozen uit de textielsector. Vanuit dit centrale depot werd er verder verdeeld over de provincies.

Rechtsboven: Het knipatelier van de Union patriotique des femmes belges. (Amsab-ISG, Gent)

Rechtsonder: De lingerieafdeling in het Zomerpaleis van Brussel. (Amsab-ISG, Gent)

